

ارزیابی اثرات طرح‌های آبخیزداری اجرا شده بر میزان فرسایش و رسوب، سیلاب میزان آب ذخیره شده، میزان تولید علوفه در منطقه سپیدان فارس

لیلا فزونی^۱ سهیلا پویان^۲ روح اله خدارحیمی^۳

چکیده

دو عامل آب و خاک به عنوان منابع طبیعی اصلی در عرصه های آبخیز کشور دائما در حال تخریب و از بین رفتن می باشد. کاهش فرسایش خاک و رواناب، حفظ رطوبت و کنترل رسوب از مهمترین اهداف اجرای طرح‌های آبخیزداری به شمار می روند. بنابراین ارزیابی عملیات آبخیزداری انجام شده ضروری است تا به توان براساس نتایج آنها، راندمان عملیات آبخیزداری در سایر حوزه های مشابه را افزایش داد. هدف ما در این پژوهش ارزیابی اثرات طرح‌های آبخیزداری حوزه کمهر سپیدان بر میزان فرسایش و رسوب، سیلاب، میزان آب ذخیره شده، میزان تولید علوفه می باشد. نتایج نشان داد در زیرحوزه شاهد (A) مقدار فرسایش ویژه ۱۴/۵ تن در هکتار و رسوب ویژه ۱۰/۸ تن در هکتار در سال است. در حالی که در زیر حوزه های دارای برنامه (بیولوژیک و مکانیکی) ۳، ۴، ۶، ۷ و ۸ فرسایش ویژه از ۱۰/۷ تا ۱۴/۳ تن در هکتار و رسوب ویژه از ۶/۸ تا ۱۰ تن در هکتار در سال برآورد شده است. بنابراین در این تیپ زیرحوزه ها، اجرای برنامه های بیولوژیک و مکانیکی، فرسایش ویژه را بین ۱/۱ تا ۲۶/۹ درصد و رسوب ویژه را بین ۷ تا ۳۶/۹ درصد در سال کاهش داده است. همچنین اجرای عملیات سازه ای به دلیل تثبیت پروفیل طولی آبراهه، دارای نقش بیشتری در کنترل رسوب در مقایسه با برنامه های بیولوژیک می باشد. این نتیجه را می توان در زیرحوزه ۸ که فاقد برنامه های مکانیکی است، مشاهده نمود.

کلمات کلیدی: ارزیابی، آبخیزداری، فرسایش، رسوب و میزان تولید علوفه

مقدمه

دو عامل آب و خاک به عنوان منابع طبیعی اصلی در عرصه های بخیز کشور دائما در حال تخریب و از بین رفتن می باشد. عملیات آبخیزداری اقداماتی است که به منظور بهره برداری بهینه از عوامل حوزه آبخیز، حفاظت و اصلاح منابع طبیعی اجرا می شوند (۳). کاهش فرسایش خاک و رواناب، حفظ رطوبت و کنترل رسوب از مهمترین اهداف اجرای طرح‌های آبخیزداری به شمار می روند. اجرای مناسب طرح های آبخیزداری اثرات مثبت و ارزنده اقتصادی - اجتماعی را برای حوزه های آبخیز در پی دارد. هر ساله برای اجرای این طرح ها در کشور مبالغ قابل توجهی هزینه می شود. بنابراین ارزیابی عملیات آبخیزداری انجام شده ضروری است تا به توان براساس نتایج آنها، راندمان عملیات آبخیزداری در سایر حوزه های مشابه را افزایش داد (۹).

آگاهی از میزان اثربخشی اجرای عملیات آبخیزداری برای مجریان آن از اهمیت زیادی برخوردار است چرا که با شناخت کافی از میزان اثربخشی هر پروژه ضمن آگاهی از میزان حصول اهداف اولیه آن، معایب و مزایای مرتبط شناسایی شده و تصمیم گیری لازم در خصوص اصلاح معایب و یا تجدید نظر در شیوه اجرا و نوع عملیات اجرایی اتخاذ خواهد شد. در این رابطه با گسترش و توسعه طرح های آبخیزداری

۱ - کارشناس ارشد بیابان زدایی Email: l.fozooni@gmail.com

۲ - کارشناس ارشد مدیریت مناطق بیابانی Email: s.pouyan71@gmail.com

۳ - ارشناس ارشد آبخیزداری - اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان فارس